

ARTIKEL

KVALITETSUDVIKLING OG DOKUMENTATION I AUDIOLOGOPÆDI PÅ **DET SPECIALPÆDAGOGI- SKE OMRÅDE**

Artiklen er skrevet af...

Maria Meier er uddannet kandidat i folkesundhedsvidenskab fra KU, og har været ansat som analysemedarbejder i Decibel – Landsforeningen for børn og unge med høretab siden 2017, og sidenhen

i Høreforeningen, som fusionerede med Decibel i 2024.

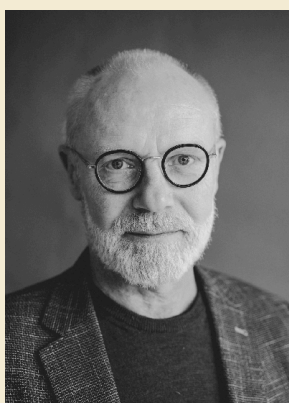
Mail: mkm@hoeforeningen.dk

Ulla Carl er uddannet cand.mag. i audiologopædi, med efteruddannelse og certificering i AVT (*Listening and Spoken Language Specialist – Aved*), FVU-dansk, tegnsprog og projekt- & procesle-

delse. Ulla har været ansat som VISO-specialist i Hørerådgivningen – Børn & Unge under Center for Kommunikation og Velfærd siden 2015, og har tidligere været tilknyttet Institut for Kommunikation, Region Midtjylland.

Mail: ulla.carl@rsyd.dk

Flemming Wang Jensen er afdelingsleder ved Hørerådgivningen – Børn & Unge ved Center for Kommunikation og Velfærdsteknologi under Region Syddanmark.

Mail: fwj@rsyd.dk

Kvalitetsudvikling på det sociale område – fra erfaring og skøn til systematik

Kvalitetsudvikling på det sociale område i Danmark har gennem de sidste 50-60 år gennemgået en væsentlig udvikling fra en praksis baseret på erfaringer og skøn til mere systematiske og evidensorienterede tilgange. Med New Public Management i 1980'erne og Serviceloven i 1998 blev resultatstyring og dokumentation centrale elementer i den offentlige sektor, og kvalitetsudvikling blev primært forstået som en teknisk-økonomisk disciplin, hvor effektivitet og målopfyldelse var i fokus (Nielsen et al., 2017).

Efterfølgende blev der gradvist større fokus på evidenshierarkier, systematiske metoder og effektmåling inspireret af bl.a. sundhedsområdet (Buus et al., 2010; S. Christensen & Krejsler, 2015). Med Strukturreformen i 2007 introduceredes begreber som mål- og rambestyring, evidens og effekt, som blev koblet direkte til både faglighed og økonomi (Indenrigs- og Sundhedsministeriet, 2005). På trods af udviklingen pegede Rigsrevisionen (2008, 2016) på, at der fortsat manglede viden på det sociale område ift. hvad og hvilke indsatser, der faktisk virker (Rigsrevisionen, 2008, 2016).

Siden 2017 har Social- og Boligstyrelsen og Socialministeriet derfor søgt at styrke systematikken gennem nationale strategier og evalueringer (Børne- og Socialministeriet, 2017; Social- og Ældreministeriet, 2022). Det afspejler en ny erkendelse: At kvalitet ikke kun måles i evidens, men også udvikles i praksis, hvor faglig refleksion og læring,

brugerfeedback og data kombineres (Henriksen et al., 2016). Her tilbyder redskabet Lovende Praksis et relevant alternativ.

Lovende Praksis – en pragmatisk tilgang til kvalitetsudvikling og effektmåling

Kvalitetsudvikling inden for det sociale og specialpædagogiske område handler om at sikre, at serviceydelser kontinuerligt forbedres, så de bedst muligt imødekommer borgernes behov. For børn i specialundervisning betyder det, at metoder og tilgange må tilpasses løbende, baseret på systematisk dokumentation, aktuelt bedste viden, faglig refleksion og praksisnære evalueringer (Bjørns-have, 2020).

Traditionelt har evidensbaserede metoder haft høj status, især inden for behandlingsdominerede områder som sundhed, hvor effektmåling typisk bygger på randomiserede kontrollerede studier (RCT) og kvantitative data. I socialt arbejde er det dog sjældent muligt at arbejde ud fra samme tilgang (Monrad & Olesen, 2018; Topor & Denhov, 2008). Her foregår indsatserne ofte i komplekse, uforudsigelige og kontekstuelle miljøer, hvor standardiserede metoder ikke nødvendigvis fanger de reelle effekter. Hertil kommer, at målgrupper, problemstillinger og organisatoriske rammer varierer betydeligt, hvilket betyder, at samme metode kan have meget forskellige resultater afhængigt af konteksten (Nielsen et al., 2017).

Derfor er der bl.a. på det specialpædagogiske område behov for en mere balanceret tilgang til kvalitetsudvikling, som kombinerer

De 11 temaer i Lovende Praksis:

- 1. Teori og viden.** Praksis bygger på veldefineret teori og aktuelt bedste viden.
- 2. Virkning.** Der er tegn på positiv effekt for målgruppen.
- 3. Beskrivelse.** Praksis er systematisk beskrevet, fx i forhold til målgruppe, aktiviteter og formål.
- 4. Mål.** Praksis har klare og relevante mål for målgruppens udvikling.
- 5. Overførbarhed.** Praksis kan overføres til andre lignende kontekster.
- 6. Økonomi.** Indsatsen er økonomisk bæredygtig.

7. Faglig refleksion. Praksis fremmer fælles faglig refleksion.

8. Relationelt samarbejde. Medarbejderne har de rette professionelle relationskompetencer ift. samarbejde med målgruppen, kolleger og fagpersoner.

9. Individuel tilrettelæggelse. Praksis tager udgangspunkt i styrker, udfordringer og ønsker hos borgeren.

10. Monitorering. Praksis involverer en systematisk monitorering.

11. Opfølgning. Der sker en løbende opfølgning og tilpasning af praksis.

(SFI & Socialstyrelsen, 2016)

dokumenteret viden med lokal erfaring og kontekstforståelse. Det er netop dette rum, Lovende Praksis søger at udfylde. Det er en pragmatisk og praksisnær tilgang udviklet og valideret af Socialstyrelsen og SFI, og den er særligt relevant i situationer, hvor traditionel evidens er begrænset, men hvor der alligevel er brug for fagligt velunderbyggede valg (SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 2016; Socialstyrelsen, 2020).

Hvad er Lovende Praksis?

Lovende Praksis refererer til metoder og tilgange, der ikke nødvendigvis er evidensbaserede i klassisk forstand, men som i praksis har vist sig virkningsfulde. Den bygger dermed bro mellem kompleksiteten i socialt og specialpædagogisk arbejde, hvor det kan være vanskeligt at dokumentere effekt og evidens i form af videnskabeligt robuste effektmålinger, og ønsket om systematik i udviklingen af kvalitet. Lovende Praksis skal dog ikke ses

som en modsætning til evidensbaseret praksis, men som et nødvendigt supplement i de tilfælde, hvor evidensen ikke rækker (SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 2016).

Tilgangen bygger på 11 centrale temaer og lægger bl.a. vægt på forbedringsarbejde, lokal læring og systematisk dokumentation (SFI & Socialstyrelsen, 2016). Forbedringsarbejdet tager udgangspunkt i forbedringsmodellen – særligt PDSA-cirklen (Plan-Do-Study-Act).

Modellen tilbyder en fleksibel og systematisk metode til at afprøve og justere indsatser i små skalaer, før de implementeres bredere. Den giver mulighed for løbende læring og justeringer over tid, baseret på data og feedback, hvor fagpersoner lærer af egne erfaringer og derigennem forbedrer indsatsen. Det sikrer, at indsatserne passer til den lokale kontekst og målgruppen (Socialstyrelsen, 2020).

Et andet centralt element i Lovende Praksis er systematisk dokumentation – både kvalitativ og kvantitativ – som viser, at en indsats gør en forskel. Dette kan ske gennem fx praksisnære observationer, logbøger, refleksions-skemaer, brugerfeedback eller udviklingske-maer. Dokumentationen giver viden om, i hvilken grad indsatsen er lykkedes i forhold til brugerne, og den giver også værdifuld viden om målgruppen. Det skaber desuden lø-bende viden og læring om praksis, som både kan bruges internt og eksternt (Socialstyrelsen, 2020).

Lovende Praksis i audiologopædi

Der findes kun få danske undersøgelser, som systematisk dokumenterer effekten af audio-logopædiske indsatser (Decibel - Landsfor-eningen for børn og unge med høretab, 2022b, 2022a). Det skyldes bl.a. at målgrup-perne ofte er meget heterogene og kom-plekse samt præget af forskellige individuelle og kontekstuelle forhold – fx komorbiditet,

familieforhold, dagtilbuddet eller skolens læ-ringsmiljø, kommunikationsformer og støtte-muligheder. Det gør det vanskeligt at arbejde med én entydig metode og at dokumentere præcis effekt (Jørgensen & Aagaard, 2007; Nielsen et al., 2017). Dertil kommer, at doku-mentation på det specialiserede socialom-råde ofte har et mere administrativt fokus og i højere grad bruges til kontrol end faglig re-fleksion (Nielsen et al., 2017).

Lovende Praksis er en tilgang, der giver mu-lighed for at dokumentere og udvikle praksis på en måde, der tager højde for netop denne kompleksitet. I stedet for at sigte mod gene-relle konklusioner bygger Lovende Praksis på systematisk sammenhæng mellem mål, akti-viteter, resultater og ressourcer – og fokuse-rer på læring om virkningsfulde indsatser i den konkrete sammenhæng.

Helt konkret kan anvendelsen af Lovende Praksis udmønte sig i det audiologopædiske

Forbedringsmodellen

Forbedringsmodellen, også kendt som **Plan-Do-Study-Act (PDSA) modellen**, er et systematisk værktøj til kvalitetsudvik-ling.

Modellen fungerer i fire cykliske faser:

1. **Plan (Planlæg):** Udarbejdelse af en plan for en ændring, der kan forbedre praksis.
2. **Do (Afprøv):** Implementering af ændringen i en mindre skala for at kunne evaluere virkningen.
3. **Study (Reflektér):** Analyse af resultaterne for at forstå effekterne og identificere eventuelle forbedringsområ-der.
4. **Act (Justér):** Justering og eventuel opskalering af æn-dringen på baggrund af indsigterne fra tidligere trin.

Processen gentages kontinuerligt for at opbygge erfaringer, der kan føre til permanent forbedring i praksis.

(Socialstyrelsen, 2020)

arbejde ved, at fagprofessionelle – fx audiologopæder og hørekonsulenter – i fællesskab løbende justerer og udvikler deres indsatser i tæt samspil med barnet, familien og samarbejdspartnere i dagtilbud eller skole.

Indsatsen tilpasses barnets aktuelle behov, udviklingsniveau og kontekst, og der arbejdes systematisk med mål og løbende evaluering af, hvad der ser ud til at virke – både for det konkrete barn i den konkrete situation og på organisatorisk niveau (R. V. Christensen, 2011; Socialstyrelsen, 2020). Det systematiske arbejde med mål og løbende evaluering handler nødvendigvis ikke kun om standardiserede testresultater, men i lige så høj grad om kvalitative data – fx observationer, beskrivelser af barnets adfærd, dialogbaserede vurderinger, fælles case-drøftelser, sparring med PPR eller løbende netværk blandt kolleger. På den måde kan Lovende Praksis styrke både kvaliteten og relevansen af den audiologopædiske indsats, særligt i situationer, hvor evidensbaserede metoder ikke er tilstrækkelige eller direkte anvendelige.

Erfaringer fra Hørerådgivningen – Børn & Unge

Siden 2022 har Hørerådgivningen – Børn & Unge, som er VISO/KaS-leverandør inden for hørevanskeligheder blandt børn og unge 0–18 år, arbejdet fokuseret med Lovende Praksis – dels for at sikre høj kvalitet i ydelserne og opbygge mere viden om målgruppen samt for at undersøge virkningen af den rådgivning, som tilbydes. Målgruppen for ydelserne spænder nemlig bredt, og rådgivningen foregår i meget forskellige kontekster – fra børnehaver til specialskoler – og ofte i

samarbejde med både forældre, PPR og pædagogisk personale. Derfor er der brug for en fleksibel og praksisnær tilgang til kvalitetsudvikling og effektmåling i organisationen.

Forbedringsarbejde, tydeliggørelse af faglig praksis og systematisk dokumentation

Implementeringen af Lovende Praksis i Hørerådgivningen – Børn & Unge har været pragmatisk og indtil videre fokuseret på tre nøgleområder: forbedringsarbejde, tydeliggørelse af faglig praksis, og systematisk dokumentation. Som led i udviklingsarbejdet er der blevet nedsat et særligt kvalitetsudvalg bestående af ledere og medarbejdere, som driver kvalitetsudviklingsarbejdet og udvælger fokusområder.

Nøgleområdet forbedringsarbejde har taget udgangspunkt i forbedringsmodellen (PDSA) til primært at teste og tilpasse nye redskaber i rådgivningen. Fx er ICF-CY (Marselisborgcentret, 2011) blevet en fast fælles referenceramme i afdækningen af udfordringer hos målgruppen forud for rådgivningen, der er udviklet et nyt observationsskema til brug i dagtilbud og skole, og nye materialer om styrkelse af mestringsstrategier blandt børn med hørevanskeligheder er undervejs. Disse tiltag er afprøvet i mindre skala og justeret på baggrund af erfaringer og observationer, hvorefter de er implementeret i praksis jf. PDSA-modellens fire trin.

Det andet nøgleområde handler om at beskrive og tydeliggøre den faglige praksis i forhold til afgrænsning af målgruppen, vidensgrundlag og metoder, virksomme kerneelementer, forandringsteori samt arbejds gange i

rådgivningen. Det har givet anledning til faglig refleksion blandt VISO-specialisterne særligt ift. hvor der var uklarheder eller store forskelle i udførelse af praksis. Det har bidraget til en højere grad af ensartethed og faglig klarhed i rådgivningen. Processen har også identificeret behov for at udvikle fælles sprog og begreber, og områder hvor der er behov for kompetenceudvikling. Beskrivelser af rådgivningen tydeliggør desuden overfor eksterne parter hvad Hørerådgivningen – Børn & Unge kan bruges til og hvornår de kan inddrages – noget som kan skabe bedre samarbejde på tværs af systemet.

Endelig har Hørerådgivningen – Børn & Unge haft stor opmærksomhed på at dokumentere målgruppens karakteristika, som fx ordforråd og auditive færdigheder, samt indhold og resultater af rådgivningen – bl.a. i forhold til barnets trivsel og fagpersonernes læring, viden og adfærd. Der arbejdes desuden med individuel målopfyldelse, som beskrevet i 'Sådan arbejder VISO' (2023) samt systematiske observationer, og brugertilfredsheden blandt forældre, fagfolk og PPR dokumenteres løbende. Dokumentation har bidraget med øget indsigt i målgruppen, og givet anledning til faglig refleksion blandt VISO-specialisterne

bl.a. i forhold til hvilken dokumentation, der giver mening for praksis og kan understøtte dels den faglige refleksion internt samt dialogen med modtagerne af rådgivningen.

Afrunding – opsamling på erfaringer og videre perspektivering

Erfaringerne fra Hørerådgivningen – Børn & Unge viser, at Lovende Praksis udgør et stærkt afsæt for kvalitetsudvikling i det audiologopædiske arbejde. Særligt i et felt præget af stor kompleksitet og kontekstafhængighed giver tilgangen mulighed for at udvikle og dokumentere fagligt velfunderede indsatser – selv hvor traditionel evidens er begrænset. Gennem små systematiske afprøvninger og tæt kobling mellem mål, handling og evaluering opnås en praksis, der både er fleksibel, brugernær og læringsorienteret. Lovende Praksis bidrager ikke blot til at styrke fagligheden internt, men også til at skabe fælles sprog og retning på tværs af faggrupper og organisatoriske rammer. Det øger gennemsigtigheden i indsatserne, fremmer faglig refleksion blandt medarbejderne og understøtter meningsfuld dokumentation, som kan anvendes i både udviklings- og samarbejdssammenhænge. Samtidig rummer til-

Hørerådgivningen – Børn & Unge

Hørerådgivningen – Børn & Unge er et landsdækkende højtspecialiseret tilbud til kommunerne organiseret som et konsortie i et samarbejde mellem Materialecentret, Center for Sansenedsættelse i Region Nordjylland samt Center for Kommunikation og Velfærdsteknologi i Region Syddanmark.

Hørerådgivningen er leverandør for VISO-KaS (den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation – koordinering af specialrådgivning under Social- og Boligstyrelsen.) og leverer specialiseret udredning, rådgivning, viden og materialer samt kurser om og til børn og unge med hørevanskeligheder 0-18 år.

Det er gratis for den enkelte kommune at gøre brug af Hørerådgivningens ydelser.

Læs mere på hoereradgivning.dk og <https://www.sbst.dk/viso>

gangen potentiale for at skabe større sammenhæng mellem fagprofessionelles praksis og brugernes oplevede virkelighed fx gennem dokumentation af brugertilfredshed og inddragelse af børn, forældre og samarbejdspartnere i forbedringsarbejdet.

Fremadrettet er der brug for at fastholde og videreudvikle arbejdet med Lovende Praksis – ikke som et fast koncept, men som en dynamisk ramme for kontinuerlig faglig udvikling. Det indebærer en fortsat indsats for at dele erfaringer, forankre læring på tværs af organisationen og sikre, at dokumentation bruges aktivt til at forbedre praksis frem for alene at leve op til formelle krav. Derudover skal der fortsat arbejdes målrettet med at styrke brugerinvolvering og skabe endnu bedre metoder til at indfange de effekter, som har stor betydning for børnenes og familiens hverdag.

Referencer

Bjørnshave, I. A. (2020). *Kvalitet i social- og specialpædagogik*. Dafolo.

Børne- og Socialministeriet. (2017). *Strategi for Udvikling af den Sociale Indsats*.

Buus, A. M., Del, S., Hamilton, P., Rasmussen, P., Thomsen, U. N., & Wiberg, M. (2010). *Når evidens møder den pædagogiske hverdag*. Institut for Læring og Filosofi, Aalborg Universitet.

Christensen, R. V. (2011). Om dokumentation og faglige kvalifikationer i børnelogopædien. *Audiologopædisk Tidsskrift*, 1.

Christensen, S., & Krejsler, J. B. (2015). *Evidens-kampen om viden der virker*. FOA.

Decibel - Landsforeningen for børn og unge med høretab. (2022a). *AVT Impact Rapport 2022. En samfundsøkonomisk analyse af Auditiv Verbal Terapi til børn med høretab*.

Decibel - Landsforeningen for børn og unge med høretab. (2022b). *Evaluering af det 3-årige AVT-forløb 2017-2021*.

Henriksen, K., Sørensen, T. Ø., & Westersø, P. (2016). *Praksisforskning i socialt arbejde*. Hans Reitzels Forlag.

Indenrigs- og Sundhedsministeriet. (2005). *Kommunalreformen - Kort fortalt*.

Jørgensen, M. L., & Aagaard, C. (2007). Målsætninger evaluering og evidensbaseret praksis i den offentlige indsats. *Audiologopædisk Tidsskrift*, 5.

Marselisborgcentret. (2011). *ICF og ICF-CY en dansk vejledning til brug i praksis*.

Monrad, M., & Olesen, P. (2018). *Forskningsmetode i socialt arbejde*. Hans Reitzels Forlag.

Nielsen, M., Hesselberg, K. B., Brown, R., Clausen, A. S., Jørgensen, M. N., & Aagerup, L. C. (2017). *Dokumentation af Socialpædagogisk praksis - et review af vores nuværende viden*.

Rigsrevisionen. (2008). *Beretning til Statsrevisorerne om viden om effekter af de sociale indsatser*.

Rigsrevisionen. (2016). *Beretning om grundlaget for at dokumentere effekt af sociale indsatser*.

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. (2016). *Indkredsning af Lovende Praksis på det specialiserede socialområde*.

SFI, & Socialstyrelsen. (2016). *Lovende praksis på det specialiserede socialområde*.

Social- og Ældreministeriet. (2022). *Strategi for udvikling af sociale indsatser*.

Socialstyrelsen. (2020). *Håndbog i Lovende Praksis*.

Topor, A., & Denhov, A. (2008). *At arbejde evidensbaseret - en introduktion*. www.psykosocialrehabilitering.dk.